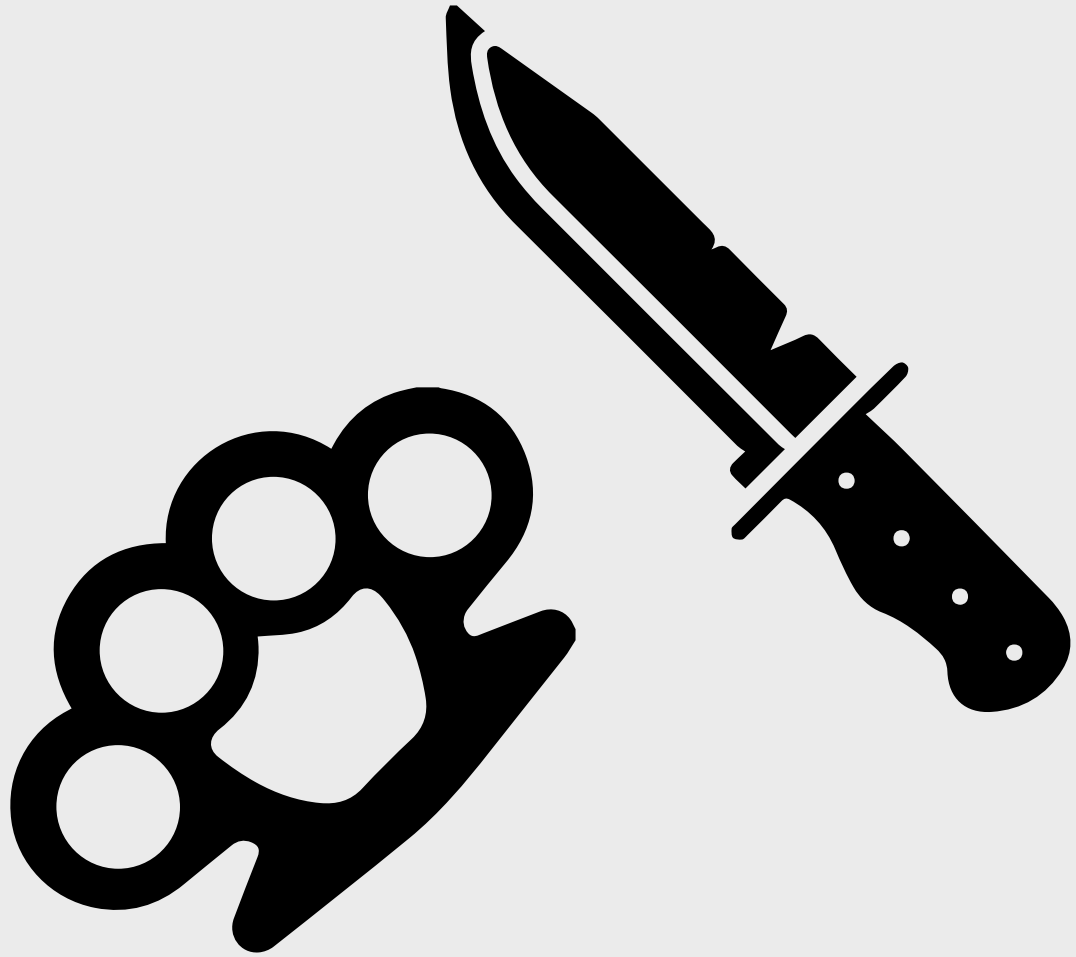

Gemeente
Amsterdam

**Praten over
wapenbezit:
gespreksleidraad**

Praten over wapenbezit: gespreksleidraad

Dit document biedt onderwijsprofessionals achtergrondinformatie over wapenbezit en randvoorwaarden voor effectieve interventies. Daarnaast biedt deze gespreksleidraad handvatten om wapenbezit met een leerling¹ bespreekbaar te kunnen maken en vervolgstappen te bepalen.

In dit traject staat de school niet alleen. Samenwerking met netwerkpartners is noodzakelijk. Denk hierbij aan contact met politie, straatcoaches, Ouder- en Kindteams (OKT), specialistische jeugdhulp en jeugd-GGZ, Gecertificeerde Instellingen en het jongerenwerk. Er is dus sprake van een gezamenlijke verantwoordelijkheid rond het signaleren, duiden en handelen bij zorgen over wapenbezit.

De informatie in deze gespreksleidraad is gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek en praktijkervaring van professionals, waaronder hulpverleners, jongerenwerkers, Top600 en Top400 regisseurs en Credible Messengers.

Aanleiding

Steeds vaker worden onderwijsprofessionals geconfronteerd met (vermoedens van) wapenbezit door leerlingen. Binnen de huidige straatcultuur lijkt het dragen van een wapen genormaliseerd onder bepaalde groepen jongeren. In de meeste gevallen betreft dit steekwapens, maar er zijn ook signalen vanuit de praktijk dat het bezit van vuurwapens door jongeren toeneemt.

Een groot deel van de wapenproblematiek speelt zich af in, deels afgesloten, online omgevingen. Daar worden foto's en filmpjes met wapens gedeeld, wat lijkt te leiden tot normalisering van wapenbezit en -geweld. Online pesten, intimideren, uitdagen en negatieve berichtgeving in de media dragen bij aan onveiligheidsgevoelens en daarmee het mogelijk dragen van wapens op straat. Daarnaast worden online conflicten soms op straat uitgevochten.

Uit onderzoek² blijkt dat de redenen waarom jongeren een wapen bij zich dragen divers zijn. Hierin worden drie categorieën onderscheiden:

1. Veiligheid: het dragen van een wapen vergroot het ervaren gevoel van veiligheid en zelfbescherming ;
2. Identiteit: het dragen van een wapen wordt gezien als een manier om een bepaald imago op te bouwen of om respect af te dwingen;
3. Criminaliteit: het wapen dient als instrument om criminaliteit mee te plegen.

Bij deze drie groepen zijn verschillende interventies nodig.

Hoewel de achterliggende redenen van het dragen van een wapen uiteenlopen, geldt voor alle jongeren dat dit veiligheidsrisico's met zich meebrengt. De kans dat iemand betrokken raakt bij een steekincident neemt toe wanneer iemand een steekwapen draagt.³

1 Waar 'leerling' staat, kan ook student worden gelezen.

2 A. McNeill en L. Wheller, Knife Crime. Evidence Briefing. *College of Policing*, 2019.

3 S. Pleysier, KU Leuven: "Twee steekpartijen in één week: 'Mes op zak hebben lijkt relatief onschuldig'". *De Morgen*, 2021.

4 B. Beke, W. de Haan en G. Terlouw. Geweld verteld. Daders, slachtoffers en getuigen over geweld op straat. *Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum*, 2001.

Uit onderzoek is bekend dat bij agressieve conflicten het geweld escaleert en het bezit van een wapen uitmondt in het gebruik van dat wapen.⁴ Ten slotte zijn de fysieke gevolgen voor het slachtoffer vaak ernstiger dan in de gevallen van geweld waarbij geen wapen gebruikt wordt.⁵ Daarom is het van belang dat professionals weten hoe te handelen, wanneer zij vermoeden of weten dat een jongere een wapen bij zich draagt.

Stroomschema 'Een leerling heeft een wapen, wat nu?'

Wanneer op school een wapen bij een leerling wordt aangetroffen, of er zijn vermoedens van wapenbezit, dan kunnen de stappen uit het bijgevoegde stroomschema 'Een leerling heeft een wapen, wat nu?' worden gevolgd.⁶

In dit stroomschema worden vijf stappen onderscheiden:

- Stap 1 Signaal wapenbezit (*zichtbaar of vermoeden*)
- Stap 2 Directe actie (*inschakelen politie*)
- Stap 3 Vervolgacties (*innemen wapen, wel/geen strafbaar feit*)
- Stap 4 Situatie duiden (*gesprek met leerling en netwerk, bepalen interventie*)
- Stap 5 Monitoren (*nazorg en preventie*)

In de praktijk zijn er hulpverleningsorganisaties en scholen die stap 2 en stap 3 omdraaien. Voel je vrij om hierin een eigen afweging te maken en maatwerk te leveren.

In het stroomschema staat beschreven hoe om te gaan met het signaal van wapenbezit (stap 1), de directe acties (stap 2) en de vervolgacties (stap 3).

Dit document, 'Praten over wapenbezit', biedt handvatten om extra invulling te geven aan stap 4 en stap 5: het duiden en monitoren van de situatie.

⁵ Zie (onder meer): <https://hetccv.nl/onderwerpen/wapens-en-jongeren/>

⁶ Een voorwaarde om de beschreven stappen goed uit te kunnen voeren, is helder intern beleid dat beschreven staat in een incidentenprotocol of veiligheidsplan.

Stap 4. Situatie duiden: in gesprek met leerling en netwerk, bepalen interventie

In stap 4 gaat een medewerker van de school (meestal de zorgcoördinator of veiligheidscoördinator) in gesprek met de leerling over het wapenbezit en de persoonlijke situatie. Dit gesprek vormt de basis voor het bepalen van een passende interventie. Maar hoe pak je dit aan?

Bij het voeren van een gesprek met een leerling over wapenbezit zijn de volgende randvoorwaarden, gespreksonderwerpen en aandachtspunten van belang:

1. Verbinding en transparantie

- Creëer een emotioneel veilige omgeving voor de leerling om over de situatie te praten. Een neutrale en niet-veroordelende houding vanuit betrokken professionals is hierbij essentieel. Doe daarom vooraf een ‘check in’ bij jezelf. Wat is mijn perspectief en gevoel over de situatie? Wat neem ik mee in dit gesprek (positief/negatief)? Wat moet ik parkeren en wat wil ik juist naar voren brengen in het gesprek met de leerling en ouders?
- Toon oprechte interesse in de leerling en zijn situatie. De mate van interesse bepaalt of iemand zich gehoord en gezien voelt. Als dat het geval is, ontstaat er vertrouwen en verbinding, wat noodzakelijk is om tot gedragsverandering te komen.
- Aanwezigheid van een vertrouwenspersoon van de leerling kan bijdragen aan een open gesprek.
- Benoem met welke personen uit het netwerk de informatie die aan bod komt tijdens het gesprek zal worden gedeeld, zoals ouders en betrokken hulpverlening. Wanneer de leerling alleen strikt vertrouwelijk wil praten, leg dan uit dat je als professional verplicht bent om informatie die gaat over zijn of haar veiligheid te delen met hiervoor verantwoordelijke instanties. Hierbij volg je de [meldcode huiselijk geweld & kindermishandeling](#).
Wanneer er sprake is van een ondertoezichtstelling of jeugdreclasseringsmaatregel, moet de uitvoerende instantie altijd geïnformeerd worden. Zo kun je direct samen optrekken in het begrenzen en ondersteunen van de leerling en ouders.

2 Helderheid en begrenzing

- Veiligheid creëer je mede door middel van helderheid en begrenzing. De leerling moet weten dat het dragen en gebruiken van een wapen onacceptabel is in en om school.
- Als het gaat over online signalen, is het van belang om jongeren uit de anonimiteit te halen en verantwoordelijk te maken. Maak duidelijk als school dat je op de hoogte bent van het feit dat een leerling bijvoorbeeld online poseert met een wapen. En geef aan dat diegene verantwoordelijk wordt gehouden wanneer er iets gebeurt.
- Benoem nogmaals de schoolregels die op dit onderwerp gelden. Vertel waarom deze regels er zijn en bespreek de consequenties van het overtreden van deze regels.
- Een randvoorwaarde is dat de regels en grenzen duidelijk zijn opgenomen in het schoolveiligheidsplan, zodat leerling en ouders hierop gewezen kunnen worden.

De volgende onderdelen worden doorlopen in samenwerking met, of onder begeleiding van, een jeugdhulpverlener. Denk bijvoorbeeld aan de ouder- en kindadviseur van het OKT, een medewerker van de Intensieve Preventieve Aanpak (IPA) van Levvel in de wijk, of een reeds betrokken gezinsmanager. Ook kan een jongerenwerker of straathoekwerker die verbinding heeft met de jongere een belangrijke rol spelen in de duiding van de situatie.

De projectleider Jeugd & Veiligheid van het stadsdeel heeft korte lijnen met de lokale veiligheidspartners zoals de politie, straatcoaches, jongerenwerk en straathoekwerk. Als netwerkfunctionaris kan de projectleider Jeugd & Veiligheid de school ondersteunen bij het verzamelen van informatie en het bij elkaar brengen van professionals.

3 *Inzicht in de problematiek*

- Inzicht in de leefwereld van de leerling en in de dynamieken van de leefomgeving, is essentieel om te kunnen bepalen wat een passende interventie is. Denk hierbij aan: thuissituatie, woonwijk, culturele achtergrond, sociaaleconomische status, vrienden, vrijetijdsbesteding of online platforms waar de leerling actief is. Hoe presenteert hij⁷ zichzelf en wat is belangrijk voor de leerling? Daarnaast is het zinvol om te onderzoeken of de leerling een verleden heeft met wapens, of hij eerder slachtoffer is geweest en of hij betrokken is bij een conflict. Het komt vaak voor dat iemand die slachtoffer is geweest van bedreiging en geweld vervolgens dader wordt.
- Onderzoek waar het wapen voor staat en welke functie het heeft. Het wapen kan gezien worden als een medium. Als je begrijpt dat het wapen een medium is om iets te willen communiceren, kun je ter interventie iets anders voorstellen dat hetzelfde bereikt. Staat het wapen voor: 1) zelfbescherming, 2) een symbool of 3) een instrument om criminele activiteiten mee te plegen? Of een combinatie hiervan? Bij deze drie groepen zijn verschillende interventies nodig.
- Maak gebruik van informele netwerken uit de wijk om informatie te verzamelen over de situatie van de leerling en eventuele conflicten tussen groepen, zoals bij drillrap. Informele leiders kennen de leefwereld van jongeren en conflicten en gevoeligheden in een wijk. Denk hierbij aan Credible Messengers, jongerenwerkers of hulpverleners van IPA in de wijk. Mocht school of betrokken hulpverlening dit contact niet direct zelf kunnen leggen, dan kan een projectleider Jeugd & Veiligheid van het stadsdeel hierin ondersteunen.

4 *Interventies*

Algemeen

- Radicaal gedrag, zoals het dragen van een wapen, moet je niet veroordelen, maar het gedrag re-radicaliseren om tot een effectieve interventie te komen.⁸
- Om leerlingen die radicaal gedrag vertonen een ander, meer constructief pad te laten belopen, zijn vleugels (talentontwikkeling, mogelijkheden creëren) en wortels (nieuwe netwerken) nodig. Interventies die worden ingezet moeten daarom gericht zijn op het ontwikkelen van deze 'vleugels' en 'wortels'.
- Elke situatie van elke leerling is uniek. Daarom is maatwerk nodig en zal bij elke leerling een andere focus gelden.
- School kan, in samenwerking met hulpverleners, een rol spelen in het begeleiden van de leerling bij het vormgeven van hun identiteit op een constructieve manier en onderzoeken welke onderliggende gevoelens of gedachten hierbij in de weg staan.
- Afhankelijk van de problematiek van de leerling, de beschikbaarheid van een ondersteunend persoon in het eigen netwerk, de mogelijkheden van de school, en de binding die de leerling met school heeft, zal per situatie moeten worden bepaald welke professional hierin een leidende rol heeft.

7 Waar 'hij' staat, kan ook 'zij' of 'die' gelezen worden.

8 Stijn Sieckelink, Ontwikkelplein Wapens, 2021

Welk type interventies sluit aan bij welke groep?

- **Veiligheid: het dragen van een wapen vergroot het ervaren gevoel van veiligheid en zelfbescherming bij de drager**

Bij de eerste groep draait het om veiligheid en identiteit. Het betrekken van ouders, informele netwerken en politie spelen daarin een belangrijke rol. *Waar komt het gevoel van onveiligheid bij de leerling vandaan? En wat kan er in de plaats van een wapen worden ingezet om dit gevoel te verminderen of weg te nemen? Is dit bijvoorbeeld bemiddeling in een conflict, of het (tijdelijk) verlaten van een buurt?*

Uiteraard is het niet aan school om dergelijke interventies zelf te organiseren. Wanneer blijkt uit een gesprek dat dit speelt bij een leerling, dan kan school hiervoor de hulp inschakelen van betrokken hulpverlening of het lokale jeugd en veiligheidsnetwerk: projectleiders jeugd en veiligheid van het stadsdeel, politie, straatcoaches, jongerenwerk, straathoekwerk, IPA in de wijk.

- **Identiteit: het dragen van een wapen wordt gezien als een manier om een bepaald imago op te bouwen of om respect af te dwingen**

Bij de tweede groep gaat het om het radicale gedrag in de beeldvorming te herijken, te re-radicaliseren. De behoefte aan radicaliteit is een deel van de verwerking van een traumatisch verleden en een zoektocht naar identiteit. Creatieve en sportieve interventies zijn hierbij essentieel.⁹ Van belang daarbij is dat in de interventie de begeleider ook een reflectie op gedrag geeft en blijft terugkomen op het wapenbezit of -gebruik, zodat destructieve elementen getransformeerd kunnen worden. Ook voor dit type interventies kan het jeugd- en veiligheidsnetwerk meedenken en adviseren. *Credible* professionals van bijvoorbeeld IPA in de wijk kunnen daarnaast een brug slaan naar noodzakelijke (trauma)behandeling voor leerlingen die dat nodig hebben en zichzelf niet melden bij de GGZ.

- **Criminaliteit: het wapen dient als instrument om criminaliteit mee te plegen**

Bij de derde groep die een wapen gebruikt voor het **plegen van criminaliteit**, zijn interventies een stuk lastiger. Begrenzings en consequenties aan gedrag zijn essentieel, gelijktijdig met een handreiking om uit criminele activiteiten of een criminele organisatie te kunnen stappen. Belangrijke partners hierin zijn: leerplicht, politie, OM, (jeugd) reclassering en eventueel een Top600 of Top400 regisseur. Samen met deze partners kunnen strakke juridische kaders georganiseerd worden, van waaruit zowel begrenzing als ondersteuning geboden wordt. Daarnaast kan IPA in de wijk laagdrempelig worden ingezet wanneer er sprake is van vermoedens van betrokkenheid bij criminaliteit.

⁹ In de stadsdelen is verschillend aanbod voor jongeren beschikbaar op het gebied van muziek, sport, kunst en persoonlijke coaching. Via het stadsdeel of via lokale jongerenwerk en straathoekwerkorganisaties kan dit aanbod worden opgevraagd.

Stap 5. Monitoren: nazorg en preventie

- Nadat er met de leerling en het betrokken netwerk is gesproken en een passende interventie is ingezet, moeten er afspraken worden gemaakt over de opvolging.
- Hoe het incident wordt afgerond, is mede afhankelijk van het veiligheidsbeleid van de school. *Is een leerling wel of niet geschorst? Wat zijn de voorwaarden voor terugkeer naar school? Is er aangifte gedaan? Etc.*
- Verder is het raadzaam om duidelijke afspraken te maken met leerling en netwerk over wat school van de leerling bij terugkeer naar school verwacht en andersom. Daarnaast is het nuttig om vast te stellen wat de consequenties zijn wanneer gemaakte afspraken niet worden nagekomen.
- Dit kan worden vastgelegd in de vorm van veiligheidsafspraken of een gedragscontract, dat door de leerling wordt ondertekend.
- Tenslotte maakt school afspraken met leerling, ouders en betrokken netwerkpartners over het evalueren van de veiligheidsafspraken en het volgen van de ontwikkeling van de leerling. Wie is waarvoor verantwoordelijk? En hoe informeer je elkaar?
- Zijn er op school meer signalen van wapenbezit? Neem contact met de projectleider Jeugd & Veiligheid van het stadsdeel voor advies over bewustwording en preventieve interventies.

Bijlage

Kosten-batenanalyse

Een methode die kan worden ingezet tijdens het gesprek met de leerling is de kosten-batenanalyse.

De mentor, zorgcoördinator, veiligheidscoördinator, ouder- en kindadviseur, jeugdadviseur of jongerenwerker op school (verder: professional) kan samen met de leerling een kosten-batenanalyse maken van het wapenbezit. Hierin wordt gezamenlijk uitgewerkt wat de voor- en nadelen zijn van het wapenbezit.

In gesprek onderzoek je wat het wapenbezit de leerling heeft opgeleverd en heeft gekost. De kosten-batenanalyse stimuleert om te kijken hoe de voordelen die de leerling ervaart op een andere manier kan bereiken.

De professional introduceert de kosten-batenanalyse door aan te geven dat iedere beslissing die je neemt voordelen met zich meebrengt, maar ook nadelen. Ook het dragen van een wapen is zo'n beslissing.

Bij het maken van de kosten-batenanalyse staat de visie van de jongere centraal. De professional helpt de leerling door op een vragende manier voor- en nadelen naar voren te brengen, bijvoorbeeld: *“Heb je gedacht aan ...?”*, *“Voor sommige jongeren is een nadeel dat ..., hoe is dat bij jou?”*.

Een belangrijk aandachtspunt bij het opperen van voor- en nadelen is dat de leerling ze niet als normerend ervaart, maar zelf kan bepalen of ze voor hem gelden. Gelden ze niet, dan worden ze niet opgeschreven.

De kosten-batenanalyse is niet bedoeld om gericht naar de conclusie ‘het hebben van een wapen heeft veel meer nadelen dan voordelen’ toe te werken. Het is juist van belang dat helder wordt wat het de leerling oplevert en kost om door te gaan met het dragen van een wapen. Pas wanneer deze voordelen op een andere manier kunnen worden bereikt, is het interessant voor de leerling om geen wapen meer te dragen.

Vaak zal de professional de leerling moeten helpen bij het vinden van voordelen. Daarnaast is het zinnig om met de leerling een plan te maken hoe anders om te gaan met het gevoel van veiligheid of het ontwikkelen van zijn assertiviteit. Hierbij kan school deskundige netwerkpartners betrekken.